

A FÖLDREFORM KÖRÜL

ALAPOSAN CSALÓDTAK, akik azt remélték, hogy az 1936. évi hitbizományi és telepítési törvénnyel a földreform ügye legalább negyedszázadra lekerül a napirendről és az a csendes, szinte észrevétlen parcellázgatás, amely az országban itt-ott a törvény nyomán megindult, feleslegessé tesz minden erőteljesebb beavatkozást a birtokviszonyokba. A múlt esztendő már a legoptimistábbakat is meggyőzhette arról, — amit különben néhányan jó pár éve hirdetünk — hogy a földkérdés központi kérdése a magyar életnek, és hogy nem lehet örökké a halogatás politikáját folytatni, hanem egyszer őszintén és határozottan szembe kell nézni a feladattal, bármennyire fájdalmas lesz is az a művelet, melyet a gyökeres megoldás érdekében végre kell hajtánunk. A birtokmegosztás kérdése tehát — akár tetszik egyeseknek, akár nem — ismét a magyar politikai élet tengelyébe került, ezúttal már ki tudja hányadszor? Mi azonban reméljük, hogy most utoljára találkozunk e kérdésben olyan makacs ellenállással, amely mindig súlyos megrázkódtatásokkal jár az ország számára. Mindnyájunk érdeke, hogy ez a kérdés, amelynek elhanyagolása és állandó mellékvágányra terelése már eddig is mérhetetlen kárt okozott, végre lekerüljön a napirendről. Magától értetődik, hogy erről csak akkor lehet szó, ha olyan rendezés jön, mely a jelenlegi nagybirtokrendszer lebontásával egy egészen új agrárstruktúra kialakulásának veti meg az alapját. Félmegoldásokkal nem lehet tovább kísérletezni.

Ez a meggyőződés ma már szinte általánossá vált a magyar közvéleményben. Ha a múltban még voltak ellenkező aggodalmak egy gyökeres földreformmal szemben, azok az események és változások, amelyeknek a lefolyt esztendőben tanúi és részesei voltunk, az aggodalmakat egyszeriben eloszlatták, sőt azt a felfogást érlelték meg a köztudatban, hogy a földreform a nemzet fejlődésének és biztonságának egyik legelső feltétele. A különben széthúzó magyar társadalomban olyan bámulatos nemzeti egység jött létre a földreform követelésével, amelyhez csak a honvédelem fejlesztése terén kialakult egyetértés hasonlítható. Nem hiába, hisz a kettő között szoros kapcsolat van: a társadalom megértette ezt és ma már semmiféle ellenpropaganda nem tudja kitarítani meggyőződését.

Árnyalati különbségek természetesen vannak, de ez inkább a megoldás módjára vonatkozik. Abban mindenki egyet ért, hogy a halo-

gatás politikáját nem lehet tovább folytatni és gyors, alapos, mélyen szántó átalakulásra van szükség. A konzervatív sajtó és pártok épp úgy kikerülhetetlennek tartják a földreformot, mint a radikális mozgalmak és csak nagyon kicsiny tábor az, amely egyéni érdekét nem tudja összhangba hozni a demokratikusabb birtokeloszláshoz fűződő gazdasági, társadalmi, nemzeti és szociális érdekekkel.

A földreform kérdésének előtérbe nyomulására mutat, hogy az utóbbi időben a politikai pártok, sőt a társadalmi egyesületek is valószínűleg versengenek a földreform követelésében. Legtöbbje ugyan nem jut túl az általánosságokon, vannak azonban részletesebben kidolgozott programok is, amilyen például Eckhardt Tiboré, aki az év elején külön füzetben bocsátotta a nyilvánosság elé a földkérdés megoldására kidolgozott tervezetét. Figyelemreméltó ez azért is, mert az ország egyik jelentős politikai pártjának birtokpolitikai követeléseit tartalmazza, amelyeknek megvalósítását ez a párt a közel jövő legfontosabb feladatának jelentette ki.

Eckhardt a „radikális földrefonnerek” javaslatát tette magáévá, amikor hárommillió kat. hold felosztását tartja szükségesnek. Sőt azzal, hogy ezt a hatalmas műveletet öt év alatt akarja lebonyolítani, még túl is tesz rajtuk. A szükséges területet a külföldi állampolgárok birtokaiból (150.000 hold), a zsidóság birtokaiból (385.000), a kettős vagy többes foglalkozásúak birtokaiból (150.000), a hitelintézeti (85.000), részvénytársasági és egyesületi (80.000), a kincstár (50.000), a községi, városi, törvényhatósági (200.000), a köz- és magánalapítványi (150.000), a hitbizományi (350.000), az egyházi (365.000), az adóssággal terhelt (970.000) és a rosszul művelt stb. (65.000) birtokokból akarja igénybe venni. Eckhardt nem híve a bérleti rendszernek — ebben, ha rövid átmeneti megoldásról van szó és a kisbérlok gazdálkodása kellő irányítás alatt áll, nem értünk vele egyet, — ezért a földreformot általában azonnali tulajdonbaadással kívánja megoldani. Tisztában van azzal, hogy mindenki nem kaphat földet, számítása szerint 650.000 — sőt az eltelepülők földjeinek felhasználását is figyelembe véve, 700.000 — lesz a juttatásban részesíthető családok száma, ami kb. 2 5 millió léleknek felel meg. Ezek közül 50.000 család Zala vármegyéből, a Mátra és Bükk déli lejtőjét és a Jászságot is magába foglaló területről, az ország északkeleti és az Alföld délkeleti sarkából, tehát a túlszűfolt agrárvidékekről telepesként menne a ritkábban lakott vidékekre; 50.000 önálló kisbirtokos a helybeli, saját házzal rendelkező földnélküliek köréből kerülne ki; 200.000 törpebirtokos birtokkiegészítésben részesülne j 150.000 család kerti gazdálkodásra alkalmas helyen jutna földhöz; 200.000 család pedig egy-egy holdas házhelyet kapna saját otthon építésére. A földreform pénzügyi lebonyolítása — a föld vételárán kívül — 750 millió pengőbe kerülne. Ebből meg nem térülő állami kiadásként 50 millió kellene középületek (községháza, iskola stb.) létesítésére, az 50.000 család áttelepítésével kapcsolatos kiadásokra (lakóházak, gazdasági épületek emelésére, a hiányzó állatállomány beszerzésére stb.) pedig 150 millió pengő kölcsön, ugyanennyi a helyi földnélküliek földhözjuttatására és a törpebirtokok kiegészítésére és 400 millió a 200.000 munkásház felépítésére. A 750 millióból 250 millió meg nem térülő kiadást jelentene, mert a középületek költségén kívül az állam viselné a munkásházépítési akció költségeinek a felét is; 500 milliót azonban a juttatottak 50 év alatt kamatmentesen visszafizetnének. Ugyanígy a föld vételárát is, amely holdanként 300—400 pengő lenne átlagosan; ezután azonban az évi 2% törlesztésen kívül 3% kamatot is kötelesek volnának fizetni. A földbirtokosokat általában 3%-kal kamatozó kötvényekkel elégítenék ki. Kivételes elbánásban részesülnének a korlátozott forgalmú birtokok tulajdonosai, akiket birtokaik ellenében az ipari és bányavállalatok kisajátítandó részvényeivel akar a szerző kárpátolni. Ilyen módon „a politikai és gazdasági túlhatalom alapját képező zsidó részvényvagon kötvényekkel való méltányos kártalanítás ellenében át-

engedi helyét a nagybirtokban heverő és onnan most részben kivonuló keresztény és magyar nagytőkének“. A szerző elgondolása szerint a földbirtokrendezés előkészítését és végrehajtását törvényhatóságokként egy-egy megfelelő tiszteletdíjas kormánybiztos végezné, egy szakértő tagokból álló véleményező bizottság közreműködésével. A terveket haladéktalanul el kellene készíttetni és f. év október i-ig a törvényhozásnak bemutatni, hogy a földreformot 1944 végéig be lehessen fejezni.

Eckhardt Tibor tervezetével szemben több lényeges észrevételt lehetne felhozni, különösen az igénybeveendő terület kiszámítására, a pénzügyi megoldásra és a lebonyolítás időtartamára nézve. Tagadhatatlan azonban, hogy alapelvei helyesek és érdemesek a megfontolásra. A földbirtokosok némely kategóriájának részvényekkel való kielégítése nagyon figyelemreméltó javaslat, amely egyik legkényesebb ponton segítené át a földreform ügyét, amellet erősen egybevág a társadalmi és gazdasági élet jobb egyensúlyának megteremtésére irányuló kormányzati törekvésekkel is.

Hasonló keretek között mozog Bajcsy-Zsilinszky Endre elgondolása, amelyet „Egyetlen út: a magyar paraszt“ című nem régen megjelent és tanulmányának is beillő kitűnő röpiratában fejtett ki. A szerzőnek nagy elégtétel, hogy a köztudatba szinte teljesen átment földreform ügyének az 1920. évi balsikerű földbirtokrendezés után ő volt az egyik első szószólója és pártjának közel 10 évvel ezelőtt megjelent programjában lényegileg azokat az alapelveket fektette le, amelyeket ma a komoly földreform hívei is megvalósítandónak tartanak. Bajcsy-Zsilinszky röpiratában a kérdést széles történeti perspektívában mutatja be és arra a végső következtetésre jut, hogy az új földreform teljesen egyet jelent a jobb magyar jövő megalapozásával, amely csak a ma proletársorsban élő földművescsaládok százezreinek önállóságra és emberi életszínvonalra való felemelése útján érhető el. A szerző fanatikus fajszeretete, a magyar paraszt szerepének helyes meglátása és az új földreformot illető egészséges elvei művét magasan kiemelik a földkérdés körül sarjadt röpiratirodalom köréből.

Új színt és egyszersmind jelentékeny segítséget hozott a földreformért folyó küzdelemben a gyakran demagógoknak és felforgatóknak bélyegzett, de valójában csak a régen szükségessé vált igazságosabb és észszerűbb megoldást sürgetők számára a Felvidék egy részének visszacsatolása. Ezzel olyan tömegek tértek vissza, amelyek közvetlen tapasztalásból tudják, hogy milyen veszteséget jelentenek impériumváltozás esetén a betelepítetten nagybirtokok arra a nemzetre nézve, amely kellő időben elmulasztja az állam területének betelepítését. A felvidékieket, akik végigszenvedték a húsz esztendő cseh uralom minden megpróbáltatását, akiknek a szeme előtt osztották ki a magyar parasztsággal szemben évtizedekig „konzervált“ nagybirtokokat idegen telepeseknek, nem lehet többé semmiféle erőszakolt érveléssel meggyőzni a nagybirtokrendszer szükségességéről. A felvidéki magyarság körében nincsen véleménykülönbség abban, hogy Magyarországon gyökeres földreformot kell a legsürgősebben végrehajtani, s hogy ezt gazdasági érdekeink legalább akkora mértékben indokolják, mint társadalmunk jobb szociális egyensúlyának, népünk egészségesebb

fejlődésének és nemzetünk biztonságának követelményei. Az arisztokrata Esterházy János éppen úgy bizonyítja, hogy 5000 hold helyett 260 hold is elegendő a megélhetéshez, de ahhoz is, hogy az ember kitűnő szolgálatot tehessen népének és nemzetének, mint a birtokos középosztályból származó Jaross Andor, aki nem szűnik meg hangoztatni, hogy Magyarországon az észszerű és viszonyainknak megfelelő birtokrendezés elengedhetetlen feltétele közállapotaink konszolidációjának és egyáltalán a jobb, reményteljesebb magyar jövőnek. Pártjának, az Egyesült Magyar Pártnak nemrég tartott komáromi kongresszusán elhangzott nyilatkozat szerint a párt „híve egy radikális földreformnak, amely a termelés nagyobb veszélyeztetése nélkül akár öröktulajdonban, akár bérlet formájában minél nagyobb területet juttat rövid időn belül a magyar földművesek kezébe. Záros határidőn belül megállapítandó az a birtoknagyság, amely egy ember kezében maradhat“. Ez a párt és ezek a vezetők nem alkudhatnak meg olyan megoldással, amely e kérdés rendezését megint a messze jövőbe tolná ki.

A kormány maga is érzi, hogy a néhány évvel ezelőtt évi két millió pengő felhasználásával megindított „telepítés“ üteme nem felel meg érdekeinknek. Már a Darányi-kormány felemelte — az egymilliárdos beruházás összegéből — a telepítési alap dotációját és ezzel igyekezett némileg fokozni a birtokpolitikai tevékenységet. Mindez azonban nem bizonyult elégségesnek. Az új miniszterelnök, Imrédy Béla már sokkal szélesebb alapokon nyugvó birtokpolitika követésére határozta el magát. Noha ez a kormány rendkívül nehéz viszonyok között folytatta eddig működését és figyelmét olykor teljes mértékben az életbevágóan fontos külpolitikai kérdések kötötték le, mégis azonnal hozzákezdett az új birtokpolitikai reform kidolgozásához. A miniszterelnök minden megnyilatkozásából kicsendült, hogy tudatában van a mai magyar birtokrendszer tarthatatlanságának és annak a nemzet elsőrendű érdekeiből eredő követelménynek, hogy birtokviszonyainkat merőben új alapokra kell helyezni. Világosan kifejtette, hogy gyökeres reformra van szükség; mert a „nemzetpolitika legfontosabb szempontjai megkívánják, hogy a föld tulajdona vagy legalább is a birtoka minél több kisexisztencia kezében legyen“. Sohasem titkolta, hogy politikájának egyik legfontosabb feladatául az új birtokpolitikai reform megalkotását és végrehajtását tekinti.

Gróf Teleki Mihály január havában a ház elé terjesztette „a kisbirtokrendszerek alakításának előmozdításáról és más földbirtokpolitikai intézkedésekről szóló“ törvényjavaslatát. Nagyon érdekes a javaslat indokolása, amelynek ismertetését a napisajtó teljesen mellőzte. Megtudjuk belőle, hogy az 1920. évi földbirtokreform végrehajtásával csak azt értük el, hogy kisbirtokaink szántóterülete, amely az ország megcsonkítása következtében a trianoni Magyarország határai között maradt nagybirtokok szántóterületéhez képest 55.5%-ra csökkent, ismét a békebeli arányra (65.3%-ra) emelkedett. Más szóval a radikálisnak mondott földreform csak arra volt jó, hogy a kisbirtok és nagybirtok szántóterülete között a háború előtt fennálló és már akkor is Európában a legkedvezőtlenebbek közé tartozó arányt elérjük, ami azt jelenti, hogy a birtokmegoszlás terén ezidőszertint lényegében ott

állunk, ahol a háború előtti Magyarországon voltunk. Ez semmi esetre sem megnyugtató állapot, amelyen az 1936. évi telepítési törvény alapján 29 hónap alatt 66.000 hold részben haszonbérleti felparcellálásával nem sokat változtattunk. Helyesen mondja az új törvényjavaslat indokolása, hogy „elfogultság volna, ha e törvényeink végrehajtásával birtokpolitikai helyzetünket egészségesen rendezettnek tekintenők“. Ezt hangoztattuk, sokszor az illetékes körök éles ellentmondásától kísérve, e folyóirat hasábjain is számtalanszor és hirdettük, amit most a javaslat indokolásában olvashatunk, hogy „nagybirtokaink elhelyezkedésében, a mezőgazdasági népsűrűség vidékenként jelentkező nagy különbségében mutatkozó súlyos aránytalanságok kiküszöbölését — de széles mezőgazdasági néprétegek földigényének lakóhelyükön való kielégítését sem — tudtuk ezideig a földreformtörvény végrehajtásával elérni... és az említett aránytalanságok megszüntetését kielégítő mértékben a telepítési törvénytől sem remélhetjük,... hogy a békeidők halogató birtokpolitikája kellő tanulság arra, hogy földbirtokmegoszlási viszonyaink tartós, egészséges rendezését tovább halasztani nem lehet,... hogy új lehetőségek biztosítása nélkül megoldhatatlannak látszik azoknak a földreváró széles mezőgazdasági néprétegeknek a gazdasági önállósághoz jutása, amelyeknek az önálló kisbirtokosok sorába emelése egyetemes nemzeti érdekeinknek tovább nem halasztható parancsa,... hogy széles keretek közt és rövid határidőn belül kell földhöz juttatnunk az arra alkalmas és érdemes mezőgazdasági néprétegeket, amelyek kielégítetlen földigénye és kellőleg ki nem használt munkaereje biztonságunknak csak úgy teherterele, mint mezőgazdasági termelésünknek,... hogy most már hosszú időre kell biztosítanunk a mezőgazdasági termelés fejlesztéséhez szükséges nyugalmi helyzetet, amelyet az eddig sűrűn egymásra következő birtokpolitikai törvények csak kevéssé biztosíthattak“ stb.

Ennyi is elég annak megítélésére, hogy az új birtokpolitikai javaslat szinte szóról-szóra magáévá tette azt az érvelést, amelyet eddig csak a radikális földreform hívei hangoztattak. Nagy elégtétel ez, de egyzersmind biztató jel is arra, hogy a legilletékesebb körök maguk is feltétlenül szükségesnek tartják a mélyen szántó reformot, amelyet eddigi törvényeink következetesen elodáztak. Más kérdés természetesen, hogy a törvényjavaslat intézkedései mennyiben vannak összhangban az indokolás megállapításaival. Annyit mindenesetre el kell ismernünk, hogy a kormánynak ez a terve valóban messze túlmegy a korábbi intézkedések keretein, amikor a jövőben évenként legalább 100.000 hold mezőgazdasági ingatlanok kisbirtokokba vagy tulajdonba juttatását rendeli el. Tekintettel arra, hogy a javaslat — nagyon helyesen — a kevéssé tehető rétegeket kívánja elsősorban földhöz segíteni, helyesbítve ilyen módon az 1936. évi törvény némely téves intézkedését, főleg kisbirtokok létesítésével akarja a kívánt célt megközelíteni. Nagyon egészséges gondolat, hogy az igénybevételnél a birtok nagyság szerint progresszív kulcsot állapít meg, amely a nagybirtokok 1500 holdon aluli mezőgazdasági területének 20%-ánál kezdődik, a 10.000 holdon felüli területeknél pedig felmegy 80%-ra. Csak helyeselni lehet, hogy az igénybevétel határa egészen 300 holdig

száll alá a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok, az év nagy részében külföldön tartózkodók és a nem magyar állampolgárok birtokainál. Nemkülönbén célszerű az az intézkedés is, amely szerint az állam a műveletlenül hagyott birtokokat minden további nélkül kishaszonbérletek alakítására használhatja fel. A birtokok igénybevételenek sorrendjét illetőleg első helyen a zsidó tulajdonban lévő ingatlanok állanak (ezek előreláthatólag nagyságra való tekintet nélkül kisajátíthatók lesznek), azután következnek a vállalatok, a távollevők és a külföldiek birtokai, majd az élők közötti jogügylettel gazdát cserélt ingatlanok; a bérbeadott ingatlanok megelőzik a házi kezelésben tartottakat, a külterjesen kezelték az intenzív művelésben részesült birtokokat. A javaslat módosítja a földreformtörvényeknek a kishaszonbérletek alakítására vonatkozó rendelkezését, amennyiben a 100 holdnál nagyobb birtok bérbévétele esetén kötelezi a haszonbérletet, hogy ha szükséges, a bérbévétt ingatlan mezőgazdasági művelés alatt álló területének legfeljebb egyharmadát kishaszonbérletekbe adja. (Eddig 15% volt a leadandó terület.) Egészen új rendelkezés, hogy a 300 holdnál nagyobb még legalább 3 évig tartó haszonbérletekből a mezőgazdasági terület ugyancsak egyharmadrésze kishaszonbérletek alakítására vehető igénybe. A nem kívánatos haszonbérletek alakítását akarja megakadályozni a javaslatnak az az intézkedése, amely szerint a haszonbérleti szerződés tudomásul vétele az állam részére való átvétel nélkül is megtagadható, ha a haszonbérlet nem magyar állampolgár, nem okleveles vagy nem hivatásos gazda, vagy a haszonbérletet a munkásvédelmi jogszabályokba ütköző cselekmény miatt elítélték. „A föld és gazdasági felszerelés nélküli, két keze munkája után élő mezőgazdasági népesség foglalkoztatása érdekében kísérletképpen“ módot nyújt a javaslat arra is, hogy kishaszonbérletek helyett az igénybevehető ingatlanok legfeljebb egyharmada részes művelés céljaira legyen felhasználható. Igen lényeges változás az 1936. évi törvénnyel szemben, hogy a kisajátítandó ingatlanért fizetendő kártalanítási összegnek csak a felét kell — a javaslat szerint — készpénzben megfizetni, a másik fele pedig 25 év alatt 3y₂%-kal törlesztendő. A legnagyobb birtokok tulajdonosainak fokozottabb mérvű kötelezettségét hangsúlyozza a javaslatnak az a rendelkezése, amelynek értelmében az 5000 holdnál nagyobb mezőgazdasági területtel rendelkező birtokosok mezőgazdasági ingatlanok kataszteri tiszta jövedelmének minden koronája után a telepítési alap javára földbirtokpolitikai hozzájárulás címén évi 4 fillért kötelesek fizetni. Nagyon jelentősek a javaslatnak a mező- és erdőgazdasági ingatlanok tulajdonának megszerzésére vonatkozó korlátozó rendelkezései. Ezek szerint nem magyar állampolgár birtokot csak a földművelésügyi, belügyi és honvédelmi miniszter közös engedélyével szerezhet, öröklés útján pedig egyáltalán nem, kivéve a nemzetközi viszonyosság esetét. Erős, de szükséges intézkedés, amely kimondja, hogy az elidegenítő jogügy tudomásul vételét közérdekből akkor is meg lehet tagadni, ha az állam elővásárlási jogát nem gyakorolja. Annál kevésbé lehet megérteni, minő érdek fűződik ahhoz, hogy társadalombiztosító intézetek és vállalati nyugdíjpénztárak vagy biztosító intézetek díjtartalékaik elhelyezésére mezőgazdasági ingatlanokat

szerezhessenek, még akkor is, ha egyébként kötelezettek, hogy azoknak felét kishaszonbérletekbe engedjék át. Szöges ellentétben áll minden józan birtokpolitikai törekvéssel, hogy itt ebben a formában új kötött nagybirtokok keletkezzenek. A díjtartalékok értékálló és minimális jövedelmezőséget biztosító elhelyezésének még számtalan módja van, amely nem veszi el a parasztság terjeszkedése elől a földet. Ezt az intézkedést a javaslatból feltétlenül törölni kell.

A fentiekből kitűnik, hogy ezúttal sem organikus földreformjavaslatról van szó, hanem csupán az 1930. évi földreform és az 1936. évi telepítési törvény kereteinek tágításáról és némely intézkedésének továbbfejlesztéséről. Az előkészítő tárgyalások során emlegették, hogy a kormány ezt a javaslatot nem tekinti végleges megoldásnak, hanem csak átmenetnek arra a két esztendőre, amely alatt új szerves földreformtörvényt elkészül. Ilyen értelemben nyilatkozott a miniszterelnök és a földművelésügyi miniszter is. Ebben az esetben természetesen nem lehet véglegesnek tekinteni azt a számítást sem, amely a javaslat indoklásában az igénybevehető terület nagyságát mutatja. Ez elég tekintélyes és nagyobb, mint az 1920. földreform során felhasznált terület. Az igénybevehető terület — birtoknagyságcsoportok szerint tagolva — a következő:

Birtoknagyság	A birtokok száma	A birtokok összes mezőgazd. területe	Ebből az igénybevehető terület
10.000 holdon felül	46	1,054.544	706.586
4000—10.000 kat. hold	97	595.923	259.253
1500—4000 „ „ „	315	721.097	211.038
300—1500 k. h. korl. forg. ...	1.129	666.513	199.954
500—1500 „ „ egy tagban lévő szabad forg.	1.852	693.802	138.760
Összesen	3.439	3,731.879	1,515.591

Kereken tehát másfélmillió kat. hold mezőgazdasági terület — a 300 holdnál nagyobb birtokok mezőgazdasági területének valamivel több, mint 40%-a — használható fel 10—15 év alatt birtokpolitikai célra, feltéve, hogy időközben más javaslat nem készül. Ez a keret azonban valószínűleg tágul, ha a parlament az összes zsidó tulajdonban levő birtokok igénybevehetősége mellett dönt, mert a fenti másfélmillió holdban csak a 300 holdnál nagyobb zsidó birtokok területének alig egy harmada (72.141 k. h.) foglaltatik, holott a zsidóság tulajdona (a kikeresztelkedettek birtokait nem tekintve) közel félmillió kat. hold területre rüg.

Bizonyosra vehető, hogy a kormánynak ez a terve éles ellenállással fog találkozni, mert a társadalmi és politikai befolyását féltő nagybirtok mindent el fog követni pozíciójának védelmére. A sajtóban és az irodalomban máris mind gyakrabban és mind határozottabban kifejezésre jut a nagybirtokot mentő irányzat, amely mellé — véleményünk szerint helytelen érdekvédelemből — odaszegődött a Gazdatisztek Egyesülete is. Különösen az egyesület közlönye nem szűnik meg támadni a birtokpolitikai törekvéseket. Valamennyin túlszáz azonban egy most megjelent terjedelmes röpirat („Nagybirtok“), amelynek szerzője a sokat támadott Pallavicini-hitbizomány tisztviselője, Scherer Péter Pál. A szerző, aki a múlt évben már egy ízben — nem nagy sikerrel — igyekezett megvédeni a nagybirtokrendszert, miközben a legcsekélyebb jószándékot is kétségbevonta azoknál, akik vele nincsenek egy véleményen, ezúttal — nyilván a tavalyi eredménytelenség miatt érzett keserűségből — még elkeseredettebb erőfeszítést tesz a falukutatók és földreformerek tevékenységének — amelyet röviden demagógiának nevez, — kompromittálására. Scherer Péter Pál kétségkívül nem mestere a tolinak és az érvelésnek, s csak ennek tudható be, hogy támadásainak megfogalmazása olykor egy röpirat színvonalát sem üti meg és erősen emlékeztet a népgyűlések tónusára. A becstületes új földreform harcosait csak „érvényesülni vágyó, pozíciót hajhászó társaság“-nak nevezi. Olyanokat állít, hogy „a jövő iránya a mezőgazdasági termelésben is

csak a nagyüzem lehet“. Ezt azonban semmivel sem tudja bizonyítani, mert hiszen ennek az állításnak a mezőgazdaság egész fejlődése, nemcsak nálunk, hanem az egész világon ellentmond. Mégis van bátorsága azt írni, hogy „a világ minden fejlettebb államában, a mezőgazdaságban is a nagyüzemi egységek dominálnak s a jövő minden termelési ágban a nagyüzemé“. Ekkora tájékozatlansággal és elfogultsággal nem lehet vitába szállni. Az ilyen felelőtlen állításoktól hemzseg ez a röpirat. Aki Czettler Jenő tanítványának vallja magát, annak mégis csak illenék több alaposítást tanúsítania és nem szabad feltételeznie az olvasókról akkora járatlanságot, hogy az efféle kijelentéseknek hitelt adjanak. Scherer röpiratának elolvasása után még azok is, akik eddig a nagyüzem oldalán állottak, gondolkodóba kell, hogy essenek, mert ha különb érveket nem lehet felhozni a nagybirtok mellett, mint amilyenekkel a szerző dolgozik, akkor a nagybirtok ügye ugyancsak rosszul állhat. Aligha érnek tehát célt azok a nagybirtokosok, akiknek gazdaságait a szerző állításainak támogatására részletesen leírja, azzal, hogy ezt a művet mint felvilágosító és propagandairatot megküldik néhol még a főispánoknak is terjesztés céljából. Mert bizonyos, hogy Scherer röpirata nem szerencsés propaganda a nagybirtok mellett.

Egészen más elbírálást érdemel Adorján János új tanulmánya („Megoldás-e a földreform?“), amely egy készülő nagyobb munka külön fejezeteként jelent meg. Pedig Adorján János sem barátja a földreformnak, minden mondatán érzik azonban a vívódás ezzel a hatalmas problémával, amelynek lényegébe eddig sajnos még nem tudott elmélyedni. Ennek a tanulmánynak is pontosan ugyanaz a hibája, mint korábbi figyelemreméltó munkájáé volt: a szerző teljesen egyoldalúan tájékozott ember, aki az egész agrárkérdést szinte kizárólag a termelés szempontjából nézi. Nem vitatjuk és igazat adunk neki abban, hogy „rendkívül sürgős, nagyarányú és felrázó erejű mezőgazdasági termeléspolitikára van szükség“, mert tudjuk, hogy ezen a téren óriási hiányokat kell pótolnunk. De megint ismételnünk kell, hogy addig semmi remény a népi irányú agrárpolitikára (a termelés, hitel, szakoktatás, értékesítés, adórendszer reformjára), amíg itt a nagybirtokrendszer fennáll, tehát hiányzik az a légkör, amelyben ezek a reformok megvalósulhatnak. Az elmúlt évtizedek tanulságai mindenkit meggyőzhetnek arról, hogy a népi irányzat és a nagybirtokrendszer össze nem egyeztethetők. A szerző kitűnően látja a mezőgazdasági termelés problémáit és megjegyzései ezen a téren nagyon értékesek, de túlozza aggodalmait egy földreform termelési kihatásait illetőleg. Ez megint egyoldalú beállítottságának következménye. Mutatja, hogy nem hajlandó semmi előnyt elfogadni, amely a földreformból szociális, társadalmi és nemzetpolitikai téren származik. Azért, mert mindenkinek nem jut föld, eleve elutasítja a földreform gondolatát és megvalósítását egyenesen szerencsétlenségnek tartja. Egész koncepciója 100.000 házhely kiosztásában és azokon kis családi házak építésében merül ki. Egyáltalán eszébe sem jut, hogy a nagy- és kisbirtok kérdését a termelési szempontokon túl vizsgálja és ebből a szükséges következtetést levonja. Hiszen tudnia kellene, hogy a nagyüzem megközelítőleg sem bírja úgy a gazdasági válságot, mint a kisüzem, hogy föterményére: a búza értékesítésére az állam évente óriási összegeket fizet rá, hogy nemes valutát a kisüzem terményeiért kapunk, hogy a nagybirtok csak addig tud megélni, amíg itt a mezőgazdasági munkaerő kiuzsorázásán alapuló munkarendszer áll fenn és nem kell

e roppant munkástömeg egészségügyi és szociális biztosításának terheit viselnie stb. De mit gondol a szerző, hogy ez az állapot még meddig tartható fenn a mai viszonyok között? Higyje el, hogy a földreform sokkal kisebb megrázkódtatással járna, mintha nem lenne földreform, még pedig teljesen függetlenül attól, hogy milyen a közhangulat. Egyéb megoldásokra (iparfejlesztés, közmunkák) akkor is szükség lesz, ha minden marad a régiben, mert csak nem tagadja a szerző, hogy a nagybirtok — feltéve, hogy a belterjesebb üzemhez szükséges nagyobb tőkeszükségletét rentábilis módon ki tudja elégíteni — még intenzívebb gazdálkodás mellett sem bír ekkora munkástömeget megfélelően foglalkoztatni és fizetni. Végül még csak ennyit: Adorján Jánosnak nem szabad olyan hibát elkövetni, hogy a bérmunkaigény kiszámításánál csak a szántóterületet veszi figyelembe és teljesen mellőzi a szőlőt, amely túlnyomórésztben kisemberek kezén van és talán több munkaerőt foglalkoztat, mint valamennyi nagybirtok együttevve. Csoda-e, ha ilyen számítási hibák mellett merőben téves következtetésre jut? Szeretnők, ha a szerző legközelebbi tanulmányában több oldalról és alaposabban vizsgálná a földkérdést, mert nagy kár, hogy értékes szempontjai egyirányú beállítottsága mellett nem jutnak kellően érvényre.

A földreform kérdése körül már évek óta folyó vita és küzdelem ebben az évben tehát valószínűleg tovább fokozódik, arányban azzal az ellenállással, amely annál nagyobb mértékben erősödik, minél közelebb jutunk a gyökeres rendezés pillanatához. Helyes volna, ha a fogalmak tisztázódnának és a szembenálló vélemények a vita során közelednének egymáshoz. A földkérdésben azonban erre kevés a remény, mert itt nem csupán a földről, hanem a hozzá fűződő évszázados hatalmi állások megtartásáról vagy elvesztéséről van szó. Mindenki tisztában van azzal, hogy az új, egészségesebb, ellenállóbb Magyarország felépítése teljességgel lehetetlen, amíg itt a nagybirtokrendszert lebontani és vele egész közéletünkre nyomasztóan ható légkört felfrissíteni nem sikerült. A reformok egész sora függ ettől. Ez a meggyőződés vezet mindannyiunkat, amikor megalkuvás nélkül sürgetjük a gyökeres földreform megvalósítását. Aki ebben felforgatást vagy demagógiát lát, azt vagy önérdeke vezet, vagy teljesen érzéketlen a magyarság létérdekeivel szemben. Óriási szerencsétlenség volna, ha megint elmulasztanók azt a pillanatot, amikor még józanul és higgadtan cselekedhetünk.¹

KERÉK MIHÁLY

¹ Éppen a napokban hagyta el a sajtót jeles munkatársunk kitűnő műve „A magyar földkérdés” (MEFHOSZ kiad.), ahol az érdeklődő a kérdés egész történetét és részletes elemzését megtalálja. A könyvvel a MSz-ben külön foglalkozunk.
Szerk.